

Politične stvari.

Slovanstvo in Nemštvo.

Kaj imajo Slovani sploh in vzlasti Poljaki pričakovati od Nemcev?

Na to vprašanje je Rusin Račala, eden izmed prvakov Galicijskih federalistov, v poslednjem deželnem zboru Lvovskem odgovoril v sijajnem govoru, ktereга po „Ost und West“ posloveniti in našim bralcem priobčiti se nam je vredno zdelo.

Tako-le poslanec Račala govori:

Na vprašanje: kaj imajo Slovani in še posebej Poljaki pričakovati od Nemcev, nam zgodovina daje odgovor. Ona z dogodki dokazuje, da vsa sedanja Nemčija „pangermanija“ bila je slovanska. Ondi so stanovali Vendi raznih plemen: Srbi, Obotriti, Vilci na Pomorjanskem, Lužičanje itd. Vprašam Vas: kam neki so prešla vsa ta plemena? Poginila so v nemškem morji! In zakaj? Vsaj je večje bilo njihovo število, večji njihov pogum, nego Nemcev! Toda Slovani bili so v razporu med seboj, oni so postopali brez vzajemnosti; vsako pleme je skrbelo za svoje koristi; kar je pa še hujše, nektera plemena so v zvezo stopila s sovražnikom ter so ž njim borila se zoper slovanske brate. Tako je pleme za pleme zgubilo svojo samostojnost, v službo Nemcev stopivše, dokler ni popolnoma poginilo.

So ljudje, ki pravijo, da so se Slovani dali ponemčiti nemški izobrazenosti. Zgodovina nam pa drugače pripoveduje. Gospoda moja! gotovo ste brali nemško zgodovino, v kateri ste našli Albrehta „medveda“ in Henrika „oroslana“. Od kod ta priimka? Prav zato, ker sta morila Slované, kakor medved in oroslan morita ljudi. Albreht se je ljuto vojskoval z Veneti ter si je prisvojil Branibor. V srednjem veku so se snovale križarske vojske, podjarmit si Slované med Labo in Odro.

Po vseh okrajnah so se zatirali Slovani in na njihovo mesto vabili nemški naseljenci. Prav tako so Nemci še dalje prizadevali si pod svoj jarem spraviti Slované bahaje se, češ, da v poganske dežele hočejo razširiti krščanstvo in krščansko omiko, prav kakor še dandanes hočejo širiti — kakor pravijo — svojo višo omiko in s tem opravičiti svoj „nagon po izhodu“.

Dalje kaže zgodovina, da so krščanstvo širili z ognjem in mečem. Dokazov nam daje zgodovina na vsaki listini. Tudi nam jih ni treba iskati v daljavi, naša lastna Poljska zgodovina o vojskah s križarskimi vitezi nam jih ponuja obilo.

Pod pretvezo, da so poklicani Slované pokristijaniti, vzeli so v posest deželo in zatirali narode. Pa ko že ni bilo slovanskih poganov in so bili Porusi in Litavci že pokristijanjeni, njihove vojske še vendar niso jenjale in morali so poslednjič Poljaki, Litavci in Rusi zbrati vse svoje moči, da so tej kači vsaj za nekoliko časa strli glavo.

Tako, gospoda moja, so ravnali Nemci. Nekdaj so pa bili Slovani daleč v zahodnih deželah. Devin (zdaj Magdeburg) bilo je slovansko mesto. Glavno mesto nemške države stoji na slovanski zemlji in meja slovanstva je tako blizu kakor Lvov in Przemysl. To, to je „nagon na vzhod“, gospoda moja!

Jako znamenito je še dvoje. Vsa moč današnje Prusko-nemške države je prav za prav v slovenskih okrajnah: v slovanskih deželah tje do Devina, v Braniboru (zdaj Brandenburg), v Pomorji (zdaj Pommern), v vzhodni in zahodni Prusiji, v Poznanji (zdaj Posen), v Šleziji itd. Vsa dežela, po kateri ima po-

nosni „Brandenburg“ svoje ime, ta vsa stara slovanska dežela bila je v starodavnih časih — Poljska.

Vprašam Vas toraj: ali je po vsem tem mogoče z Nemci hoditi in podpirati centraliste — na lastno svojo pogubo?

Toda ugovarjalo se mi bode: „V starih časih so Nemci, — to je res, — ponemčevali Slované, ali zdaj to ni mogoče zaradi naše vzbujene narodne zavesti“.

Namesti odgovora na ta ugovor kažem Vam na Poznanjsko pokrajino in na to, kar se ondi godi. Ko so razkosali Poljsko, vpeljali so nemški jezik v šole v slovanskih okrajih, da bi jo popolnoma ponemčili; ker je pa tako nemčevanje zadelo na mnoge ovire, in vrh tega ni imelo zaželenega vspeha, že davno so Prusi segli po družih sredstvih.

Daje se Nemcem denarja, da si ž njim kupujejo slovanska posestva in po tej poti slovansko deželo spreminjajo v nemško. Tako je posestvo za posestvom v roke prišlo Nemcem. Kar nista mogla uradni jezik in šola, to je dovršil denar.

Tako se je Poznanjska pokrajina iznarodila in v glavnega mesta (Poznanja) starešinstvu danes sedita le še dva Poljaka. Tudi se, gospoda moja, dobro spominjate, kako zbadljivo in zaničljivo je Bismark pred malo dnevi Poljakom v obraz govoril, rekoč, da jim „bo dal dobroto nemškega jezika“. — A tudi besed grof Eulenburgovih v pruskem deželnem zboru nismo preslišali. Tein one merijo na to, da se iztrebi Poljaštvo. Tu imate zdaj ono razširjanje nemške olike, oni „nagon na vzhod“. In pri vsem tem naj jih podpiramo še mi!

Kar pa se v Porusiji (na Prajzovskem) vrši že od starih časov, to naj se še le prične v Avstriji. Tudi pri nas narodi še zahtevajo pravico svojega jezika. Toda idite le v Slezijski deželni zbor in slišali bode, kaj Nemci pravijo Poljakom; prav kakor Bismark tudi oni hočejo Poljakom „podeliti dobroto nemškega jezika“.

V Galiciji se je ustvaril „kreditni zalog“, ki nima družega namena, nego slovanska posestva nakupovati za Nemce.*) Ta zalog ima 1 milijon kapitala; od kod, to je uganjka. Da je kakova Nemška banka iz rodoljubja darovala milijone, ki bi pomagali širiti Nemštvo, tega nikdo ne verjame. Brž ko ne ti milijoni hodijo iz tujih dežel, da podpirajo tisti „nagon na vzhod“ in pospešujejo Nemško naselstvo. To je čedalje verjetnejše. Isti „chabrus-ovi“ zalog tudi na Češkem nakupuje posestev, da se ondi naselijo Nemci, in zmorejo Slované. Ali morda kdo verjame, da bodo ti gospodje zadovoljni s Čehi? Poljskemu narodu proti ista nevarnost. Nikar vendar ne zabite, kako Nemci govoré, češ, poljsko vprašanje nas zanima le toliko, kolikor nam je potrebno za razširjenje naših mej. Ali morda kdo misli, da se ne dotaknejo Poljskih dežel? Osvetim (Auschwitz) in Zator se še vedno prištevati k „nemški zvezi“. Varšava je tudi že bila Pruska. Oni toraj črto potegnejo od Biale skozi Poljsko in Varšava bode stala na zahodni strani. Že dandanašnji velika množica Nemcev živi v Poljskem kraljestvu, in leto za letom novi roji dohajajo tje in v Litavijo. Tem prištejte še židovsko drhal, ki je vselej predna straža Nemcev, ter preudarite potem, ali je nevarnost res majhena.

Po vsem tem v tretje vprašam: Gospoda moja, ali je naša dolžnost, složno delati s Slováni ali pa ostati

*) V Kaliforniji v mestu „Los Angeles“ je naseljenih mnogo Nemcev, o katerih slavnoznanec O. Weniger v „poročilu o Leopoldinski ustanovi za 1871. leto“ na 12. strani pripoveduje, da so tako nemški, da imajo v mestni ustavi pravilo, da nikdo ne sme svojega posestva prodati drugemu nego Nemcu. Vred.

na poti separatizma? Ali morda mislite, da se nevarnosti ubranite s separatizmom? Nikakor ne. Le z zedinjenimi močmi je mogoče, kaj doseči? Kdor je hodil po poti separatizma, ta je poginil. Zdaj vse meri na pogubo Slovanov, na pogubo Poljakov. Mi Rusini po tem potu ne moremo hoditi.

Hodimo po vzajemnem potu, potem ne le sebi, ampak vsem pomagamo do avtonomije take, po kateri vsi dobé toliko, kolikor mi. Le to, kar tako dobimo, tudi obdržimo.

Slovensko slovstvo.

* „Zori“ se z novim letom počenši pridaja znanstvena priloga pod naslovom „Vestnik“, najmanj vsak mesec ena pola, ki bode obsegal članke iz jezikoslovja, arheologije, povestnice, bajeslovja itd. Vodstvo obeh listov je upravni odbor „narodne tiskarnice“ kot lastnik „Zore“ izročil odborniku pisateljskega društva prečast. gosp. župniku Davorinu Trstenjaku. Cena „Zori“ in „Vestniku“ je 4 gold. na leto, za ljudske učitelje in dijake pa 2 gold. 50 kr. Naročnina naj se pošlje podružnici narodne tiskarne v Maribor.

Ozir na deželni zbor Kranjski.

Obljubili smo v zeló kratkih poročilih o obravnavah deželnega zbora Kranjskega, da nekatere razprave prinesó „Novice“ po stenografičnih zapisnikih obširneje. To obljubo začnemo spolnovati danes.

V 7. seji je dr. Costa s podpisanimi drugimi stavil sledečo

interpelacijo

do veleslavne c. k. deželne vlade:

Jože Kavčič, služabnik pri priv. južni železnici, in drugi obrtniki iz Ljubljane so konec meseca maja t. l. prošnjo za dovoljenje „društva za denarno pomoč v Ljubljani“ pri ljubljanskem magistratu vložili ter ob enem dotična pravila v slovenskem jeziku za potrjenje predložili. Vsled dopisa tukajšnjega magistrata od 27. junija l. l., št. 6002, se je Jožefu Kavčiču in njegovim tovarišem naznanilo, da se morajo vsled ukaza c. kr. deželne vlade dne 18. junija l. l., št. 4258, še trije eksemplari pravil, in sicer v nemškem jeziku gori omenjeni prošnji priložiti. Slednjič se je omenjenim prositeljem z dopisom c. k. deželne vlade objavilo, da c. k. ministerstvo notranjih zadev po odloku od 4. novembra 1872. leta, št. 12.152, gledé na določbe §. 14 (črki b in c) postave o združevanju od dne 26. novembra 1852. leta ne privoli ustanovljenja društva pod imenom: „za denarno pomoč“.

Določbe omenjenega §. 14. pod črkama b) in c), na katere se rešenje ministerstva notranjih zadev opira, se glasé tako-le: Dovoljenje za ustanovljenje društva se sme samo takrat dati, ako: se b) na prositelja gledé na njegovo premoženje zanašati more, da se bode podvzetje gotovo izpeljalo, ali da vsaj nobenega suma ni, da se bode postranskih in nedovoljenih namér lotilo, c) ako so načrti in pravila podvzetja postavnim tirjatvam (§§. 8—13) in javnim razmeram primerni.

Gledé določbe pod črko c) je rešenje ministerstva popolnoma neopravičeno, kajti pravila, katere so prositelji predložili, so prav enaka pravilom družih že potrjenih družeb in še posebno tem ljubljanskega društva za podporo obrtnikom. — Dovoljenje tega poslednjega društva se je na podlagi enacih pravil 8. novembra 1862. leta, tedaj v dobi zgodilo, v kateri je gori omenjena postava o združevanju tudi že veljala.

Nedovoljenje ustanovljenja enacega društva na podlagi enacih pravil je jako nedosledno. Potem takem se ne more pozivanje ministerstva na določbo črke c) §. 14. v prid njegovega rešenja kot opravičeno pripoznati, in to tem manj, ker ministerstvo prositeljem nobenega navoda ni dalo, in v katerem smislu naj oni spremené pravila.

Kar se tiče družega razloga nedovoljenja, ki se opira na določbo črke b) večkrat omenjenega §., je ta ravno tako neopravičen kot prvi. Prositelji vsi so pošteni in neomadeževani obrtniki, o katerih značaji in poštenosti se nikakor dvomiti ne more. Kar se pa tiče razmér premoženja posameznih prositeljev, tudi to ni moglo ovirati dovoljenja, kajti sama postava pravi, da le tam, kjer je treba, se mora na premoženje prositelja ozir jemati. Pri podpornem društvu pa, ki po svojem imenovanju in namenu le iz tacih udov obstoji, ki manj ali več podpore potrebujejo, premoženje pri posameznih osnovateljih društva tirjati, je ogromni nonsens. Vsa enaka društva se napravijo ravno zaradi tega, da se družbeniki vzajemno podpirajo.

To toraj ni móglo povoda dati takemu rešenju, drugače ne bi mogla c. kr. vlada drugo enako društvo dovoliti, kakor so ga tukajšnji nemški delalci pri južni železnici ustanovili, kajti ti delalci so gotovo ministerstvu ravno toliko poročstva mogli dati, kar se tiče njihovega premoženja, kolikor prositelji za dovoljenje „društva za denarno pomoč“, ali pa še manj.

Morebiti je c. k. ministerstvo dovolj poročstva našlo v tem, da je društvo, po delalcih ustanovljeno, pravila v nemškem jeziku predložilo. Iz postopanja ministerstva, gledé teh dveh društev, se neka velika razlika razvidi. Društvo po delalcih, brez vsega poročstva na podlagi nemških pravil ustanovljeno, se dovoli brez vseh ovir in v kratkem; društvo pa po obrtnikih in rokodelcih z istim če ne boljšim poročstvom, a na podlagi slovenskih pravil ustanovljeno, se ne dovoli.

Stavlja se tedaj vprašanje do c. kr. deželne vlade, naj blagovoli natančne razloge razodeti, zakaj da se ni društvo za denarno pomoč v Ljubljani dovolilo, in zakaj se niso pravila tega društva potrdila.

V Ljubljani 27. novembra 1872.

Dr. E. H. Costa, dr. Jan. Bleiweis, J. Irkič, Ivan Toman, M. Tavčar, Horak, J. Grabrijan, grof Barbo, dr. V. Zarnik, Murnik, Leopold Jugovic, Peter Kozler, Karl Rudež, Kramer, V. C. Supan, L. Pintar, dr. Poklukar, Kramarič, M. Koren, Zagorc.

Na to gospodu c. k. deželnemu predsedniku izročeno interpelacijo je v 7. seji obljubil, da bode odgovoril v eni prihodnjih sej. — Odgovora so interpelanti radovedni pričakovali; ali ni ga bilo v nobeni sledečih sej, in tako je edina ta interpelacija ostala nerešena; zakaj? se ne ve; ali se pozabilo na to vprašanje, ali pa je bil odgovor nemogoč?

Naši dopisi.

Iz Ogerskega 27. listopada. P..... — Drage „Novice“, naznanite žalostno novico predragim svojim bralcem in rodoljubom vsem slovenskim, da je gosp. Leopold Kranjc, stotnik-auditor c. k. vojaške sodnije v Velikem Varadinu (Gross-Wardein), poslavljen s viteštvom cesarskega Franc-Jožefovega reda, rojen na Planinah, včeraj 26. listopada po kratki bolezi umrl v 40. letu svoje starosti, zapustivši tužno vdovo in dvoje otrok. Domovini je bil vseskozi zvest sin in nam mili tovarš. Kranjčevo ime ostane vsem njegovim tovaršem nepozabljivo, kajti visokočisljan je bil od vseh, kateri so ga poznali, bodi-si da so njemu bili podložni ali mu